

Библиотека
СРПСКО УСМЕНО СТВАРАЛАШТВО
Књига 16

Уредница
СМИЉАНА ЂОРЂЕВИЋ БЕЛИЋ

Рецензенти
ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНКА ПАНДУРЕВИЋ
редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци
ПРОФ. ДР ЈАСМИНА ЈОКИЋ
редовни професор, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
ДР БОЈАН ЈОВИЋ
научни саветник, Институт за књижевност и уметност, Београд

Објављивање овог издања подржало је Министарство науке,
технолошког развоја и иновација Републике Србије

РЕЧ УРЕДНИКА

Проучавање снова, пророчанстава и облика измењених стања свести има дугу историју у различитим научним дисциплинама. Док неке науке, попут, на пример, неурологије, ове феномене посматрају као неурофизиолошке манифестације, а психологија и психијатрија као специфична психолошка искуства која су одраз унутрашњег живота (и која се из перспективе ових наука могу видети и као патолошка), дисциплине у чијем је фокусу изучавање културе – од религиологије, преко етнологије и антропологије, до историје књижевности и историје културе у најширем смислу, специфична стања свести и њихове ритуалне, наративне, и(ли) симболичке манифестације, као и уметничке репрезентације, сагледавају као важне чиниоце културног живота конкретних заједница, изразе митских и религијских представа, који, на пресеку индивидуалних и колективних интерпретација, те културе и (пре)обликују. У том правцу су снови, пророчанства и измењена стања свести у овој другој групи наука примарно узимани као врста грађе за разумевање елемената одређених култура у историјској перспективи или на синхронијској равни, за реконструкцију система веровања, бивајући и пут ка сазнању о исходштима ритуалних пракси и сл.

Иако снови и пророчанства јесу били предмет пажње у фолклористичким истраживањима, посматрани су примарно као мотиви у различитим жанровима, док нарације о оваквим искуствима, укључујући и приповедања о искуствима блиским смрти (енг. *NDE narratives*) у оквире фолклористичких проучавања

улазе тек крајем 20. века. Уочавајући релативну малобројност овако усмерених студија у српској научној средини, уредници овог зборника организовали су у новембру 2022. године у Институту за књижевност и уметност округли сто посвећен сновима, пророчанствима и измењеним стањима свести у фолклорним жанровима. Намера је, наиме, била подстицање на промишљања о низу комплексних питања које ова тема на пољу фолклористичких проучавања отвара: Јесу ли снови, пророчанства и измењена стања свести само мотиви и важни елементи неких сижејних склопова у појединим усменим жанровима, или имају потенцијал да се обликују кроз жанровски самосвојне структуре? Ако потенцијал постоји, како се такви облици позиционирају у, и овако сложенем, жанровском систему вербалног фолклора и у смислу структурно-мотивских карактеристика, и у смислу таксономије? Какав је њихов однос према веровањима, схваћеним као идејна основа? Какве се релације остварују између мотива, сижеа, целовитих текстова и појединих жанрова са облицима званичних, фолклорних и вернакуларних религија? Каква је улога ових мотива и жанрова у различитим социо-културолошким и политичко-историјским контекстима?

Саопштења која су на поменутом округлом столу изнесена била су за уреднике подстицај и охрабрење за осмишљавање зборника научних радова који је пред читаоцима, а у који су укључене и студије колега које су се промишљању о поменутих темама накнадно прикључиле. У концептуализацији овог издања уредници су се руководили тематским критеријумом. Зборник отварају студије посвећене сновима, од књижевности средњег века (Зорица Витић), преко епских песама из до сада релативно слабо истражених деветнаестовековних корпуса (Дејан Илић), компаративног сагледавања српске и староенглеске епике (Данијела Лекић), до усмене и документаристичке грађе кроз коју се обликује лик Карађорђа Петровића (Бранко Златковић). Премда примарно усмерени на снове, ови радови

откривају њихову блискост пророчанствима и важност есхатолошких мотива које ће у први план поставити студија о визијама оног света у српској усменој прози (Марина Младеновић Митровић). Пророчанства се посматрају као важан, до сада у истраживањима неосветљен сегмент градског фолклора у широкој дијахронијској перспективи (Немања Радуловић), а овом феномену прилази се и из угла актуелних проучавања постхуманизма (Лидија Делић). Зборник затварају истраживања везана за измењена стања свести. Разматрају се сан, пијанство и шаманска искуства у јужнословенској епизици и биљинама (Данијела Петковић), визије, нарације о искуствима блиским смрти и причања о астралној пројекцији, формирана у интеракцији њу ејца и фолклорне религије (Смиљана Ђорђевић Белић). На грађи митолошко-демонолошких предања проучавају се начини наративног обликовања специфичних менталних и емоционалних искустава (Данијела Поповић Николић), или се мотиви измењених стања свести сагледавају као елементи који овај жанр приближавају хумористичним причама из живота (Ана Милинковић).

Имајући у виду разноврсност окупљених студија и у погледу грађе на којој су истраживања изведена (од класичних фолклорних збирки, преко архивских записа, новинских чланака, документаристичке прозе, до савремених теренских записа и грађе доступне на интернету), и у погледу примењене методологије, и у погледу фокуса и углава из којих аутори изабраним темама приступају, уредници гаје наду да је овај зборник барем у извесној мери одговорио на нека од напред поменутих питања. Покренути проблеми и изнесене анализе биће, надамо се, солидна основа, подстицај и позив за будућа промишљања о овим интригантним темама.

СНОВИ, ПРОРОЧАНСТВА И ИЗМЕЊЕНА СТАЊА СВЕСТИ
У ФОЛКЛОРНИМ ЖАНРОВИМА

Зборник научних радова

Ур. Смиљана Ђорђевић Белић и Немања Радуловић

Издавач

Институт за књижевност и уметност, Београд

За издавача

Бојан Јовић

Лектура и коректура

Марина Младеновић Митровић

Превод резимеа на енглески

Данијела Лекић

Графичко решење корица

Владимир Љубинковић

Илустрација на корицама

Фреска из Цркве Богородице Љевишке Јаковљев сан

Графичко уређење

Лепосава Кнежевић

ISBN 978-86-7095-347-5

https://doi.org/10.18485/ikum_snovi_folk.2024

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41.09:398(082)

**СНОВИ, пророчанства и измењена стања
свести у фолклорним жанровима / уредници
Смиљана Ђорђевић Белић, Немања Радуловић.**
- Београд : Институт за књижевност и уметност,
2024 (Београд : Virograf comp). - 377 стр. ; 21 cm. -
(Библиотека Српско усмено стваралаштво ; књ. 16)

Тираж 150. - Реч уредника: стр. 7-9. - Напомене и
библиографске референце уз текст. - Библиографија
уз сваки рад. - Summaries. - Регистар.

ISBN 978-86-7095-347-5

1. Ђорђевић Белић, Смиљана, 1978- [приређивач,
сакупљач] 2. Радуловић, Немања, 1978-
[приређивач, сакупљач]

а) Српска народна књижевност -- Мотиви -- Снови
-- Зборници

COBISS.SR-ID 158150409